

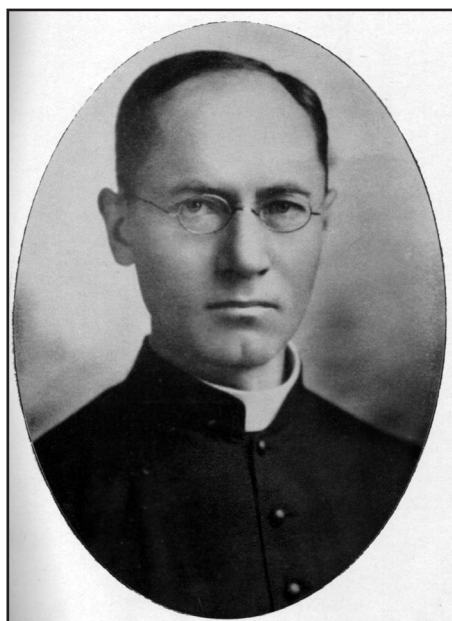
„Draugo“ krikštatėvis kun. dr. Antanas Staniukynas

Audronė V. Škiudaitė

Kun. dr. Antanas Staniukynas – išskirtinė to meto Amerikos lietuvių asmenybė. Atvyko jis į Ameriką 1904 m., turėdamas gilų mokslininko pasirengimą. Buvo baigęs Seinų kunigų seminariją, Fribourgo universitete studijavęs filosofiją, Romoje ir Jeruzalėje – teologiją, Šv. Raštą, Rytų kalbas, 1901 m. pelnęs teologijos daktaro laipsnį. Iš prigimties būdamas silpnos sveikatos jos nesustiprino nuodugnai studijuodamas ir gyvendamas iš labai menkų išteklių. Kaip parodys tolesnis jo gyvenimas, jis laikėsi vien dvasios tvirtumu.

Bičiuliai jo jau seniai laukė Amerikoje, čia darbo – nearti dirvonai. Atvyko pas kun. Antaną Miluką į Shenandoah, PA, ir tuojau gavo vietinio vyskupo paskyrimą į Mt. Carmel, PA, lietuvių parapijos klebonu su pareiga aptarnauti dar ir Shamokino lietuvių parapiją. Kaip sako dr. A. Kučas knygoje „Kun. Antanas Staniukynas“ (Roma, 1965), rado jis skolose paskendusias parapijas, žmonelius apkrėstus šliūpinės nesantaikos, girtybės bei vaidų lietuvių su lenkais. Blaivininkui Staniukynui širdį skaudėjo matant gausybę smuklių, kuriose žmoneliai palikdavo savo kruvinai uždirbtus skatikus. Jis netgi ėmėsi tyrimo, kiek žmonės Mt. Carmelyje pinigų palieka smuklėse. Susitaręs su nedidelės smuklės savininku suskaičiavo jo metinę apyvartą ir padarė išvadą, kad visos miestelio smuklės per metus gauna 161 436 dol. Tai per didelė duoklė savęs žalojimui ir šeimos skriaudai, – sakė jis.

Vos tik išlipusį ant naujojo krašto žemės Staniukyną bičiulis kun. A. Milukas ir kun. A. Kaupas ima kalbinti dėl visų išsvajoto lietuvaičių vienuolyno steigimo. Jo raginti nereikėjo, nes mokytojų vienuolių būtinybę matė ir pats,

▲ Kun. dr. Antanas Staniukynas 1903 m. Lietuvoje. Iš dr. Antano Kučo knygos „Kun. Antanas Staniukynas“, 1965, Lietuvių Katalikų Mokslo akademija, Roma

▲ Seserys Kazimierietės vienuolijos steigėjui kun. dr. Antanui Staniukynui savo Motiniškų namų Chicagoje, kur keletą metų glaudėsi ir „Draugo“ redakcija, sodelyje pastatė paminklą. Iš dr. Antano Kučo knygos „Kun. Antanas Staniukynas“, 1965, Lietuvių Katalikų Mokslo akademija, Roma

nors buvo paskendęs parapijos darbuose ir skolose. Vos tik kandidatės pradėjo noviciatą, kun. A. Staniukynas Mt. Carmelyje, parapijos namuose, pradėjo ruošti lietuvišką mokyklą ir tvarkyti išnuomotus namus seserims gyventi. Paruošė būsimosios vienuolijos regulos, įstatų, konstitucijos projektus. Visam tam reikėjo pinigų. Aukų rinkimas buvo vienas svarbiausių reikalų, todėl tais reikalais važinėjo po visą Ameriką. Mokyklos atidarymas nuskambėjo per visas lietuvių parapijas. Daugelis lietuvių parapijų mokyklų svajėjo turėti lietuvių mokytojų. Vienuolių šeima augo, reikėjo pradėti galvoti apie motiniškus namus – kongregacijos centrą. Mt. Carmelis – mažas miestelis negalėjo išlaikyti vienuolyno, todėl steigėjų akys kryo į Chicagą, kur jau gyvavo bent 10 lietuviškų parapijų.

Be visų šių darbų ir rūpesčių kun. A. Staniukynas spaudai rengė naujo „Naujojo Testamento“ leidimą ir komentarus, naudodamasis 1816 m. vyskupo Giedraičio leidimu.

Dr. A. Kučas knygoje „Kun. Antanas Staniukynas“ sako, kad ir Kunigų sąjunga buvo kun. Antano Staniukyno dvasios kūriny. Jis buvo pirmasis organizacijos pirmininkas, o vienas iš svarbiausių sąjungos nutarimų ir sunkiausias vykdyti buvo laikraščio leidimas.

Nuostabu, kad dr. A. Kučas yra užfiksavęs pirmuosius „Draugo“ leidybos judesius. Jis sako: „Tam reikėjo pinigų, savos spaustuvės ir tinkamų žmonių. Kol kas pradžioje tebuvo paskirtas tik vienas žmogus – redaktorius kun. A. Kaupas. Jam talkinti turėjo direktoriai: kunigai S. Pautienius, S. Čepanonis, J. Sutkaitis, M. Kriaučiūnas, J. Žebrius, V. Varnagiris, J. Kaulakis ir V. Vizgirda. Kadangi laikraščiui buvo parinkta vieta Wilkes Barre, PA, tai visas techniškai laikraščio leidimas gulė ant vietinio klebono kun. V. Vizgirdos pečių. Jis turėjo pasirūpinti redakcijai ir būsimai spaustuvei patalpas, surasti administracijai reikalingų žmonių, jau nekalbant apie spaustuvės įtaisymą, ir kuo greičiausiai išleisti laikraštį“ (125 p.).

Rūpesčių pilnas buvo ir kun. Antanas Kaupas. Viename laiške kun. Antanui Staniukynui gegužės 21 d. jis rašo: „Aš gavau lyg proto sumišimą, atsiradęs visai netikėtoje redaktoriaus rolėje. Nežinau nei ką pradėti, nei ką daryti“ (125 p.). (Idomu, kad iki 1909 m. lapkričio 16 d. atsakingu už „Draugą“ pasirašydavo ne A. Kaupas, o kun. V. Vizgirda. Red.). Šie žodžiai buvo desperatiški, ir kun. Staniukynui buvo nelengva juos skaityti, nes jie atskrido iš po gambiausios ano laiko lietuvių publicisto plunksnos. Kun. Kaupas jau daug buvo rašęs, pagarsėjęs savo Karvojaus laiškais „Žvaigždėje“, siuntinėjęs straipsnius į Lietuvos laikraščius ir atsiliepęs į kiekvieną svarbesnį klausimą Amerikos lietuvių gyvenime. Bet tai buvo tik jo atliekamo laiko darbas. Visą kitą laiką jam atėmė parapijos

darbas ir ta tuščia, beprasmiška, o betgi labai skaudi kova su laisvamanybe.

Pradėtas rengti laikraščio pirmasis numeris. Direktorių nutarimu jam duotas „Draugo“ vardas. Slovėnų spaustuvė „Bratstvo“ dėl kažkokių priežasčių vilkino spausdinimą. Pirmasis „Draugas“ išėjo 1909 m. liepos 12 d. Spaudos darbas atliktas gražiai, bet kai kurioms raidėms trūko lietuviškų ženklų, dėl to ir laikraštis neatrodė patrauklus. Skubiai sukviestas direktorių posėdis nutarė kuo greičiausiai įsigyti raidžių renkamąją mašiną. Tai buvo pavesta kun. V. Varnagiriui. Išleidus pirmąjį „Draugo“ numerį kun. V. Vizgirda rašo kun. A. Staniukynui apie naują bėdą: „Paštas reikalauja pristatyti ateinančią savaitę, kuomet siųsime 2 nr., prenumeratorių sąrašą, jų laiškus, kuriais sau laikraštį užsisako, ir straipsnius išversti į anglišką kalbą, apturėjimui *second class matter*. Darbuotis nėra kam. Šiandien su vargamistra aš tik vienas padariau ekspediciją! Jau man jėgų nebetenka... Bet kaip eis su 2 nr., aš nežinau“ (125 p.).

Liepos 16 d. kun. Kaupas su kun. Vizgirda kreipiasi į visus Sąjungos narius, prašydami piniginės pagalbos, nes už linotipą suderėta 3349,25 ir jau įmokėta 1000 dolerių. Spaustuvės įrengimo daiktai kainuos 900 dol., o įmokėta tik 100 dol. Be to, esą ir kitų išlaidų. Rugpjūčio 5 d. kun. Vizgirda vėl rašo kun. Staniukynui: „Aš ir Kaupas be galo daug turiva darbo su bažnyčiomis (abu tada statė naujas bažnyčias, vienas – Wilkes Barre, kitas – Pittstone, kur neseniai buvo sudegusi). Nėra kada laikraščiu užsiimti. Aš dirbu, bet jau ilgai negalėsiu... Kun. Kaupui jau turbūt įkyrėjo, nes ir korektą šiandien aš turėjau daryt. Sykiu prisiunčiu kun. Civinsko telegramą. Jisai atsisako. Dabar nežinia, kas galėtų redaktoriauti“ (126 p.).

Ir taip laiškas po laiško ėjo pas kun. Staniukyną su „Draugo“ vargais. Į visus reikėjo atsiliepti, rasti išeitį, sueiškoti pagalbos, nes laikraštis negalėjo laukti, jis turėjo pasirodyti kas savaitė – sotus ar alkanas. Kun. Staniukynas prašė narių pridedamų mėnesinių mokesčių (po 10 dol.), prašinėjo paskolų, o vėliau įvedė šėrus-akcijas. Tas visas pinigines pareigas nariai sąmoningai suprato kaip reikalą palaikyti katalikišką spaudą ir neatsisakė jos remti, mokėdami po lygiai, nors materialiai buvo ne visi vienodai pajėgūs.

Kaip galima patirti iš žinutės, atsiųstos iš Westvillės, PA, ir spausdintos „Drauge“, 23 numeryje, kun. A. Staniukynas buvo ypatingo įtaigumo žmogus. „Atlaiduos kun. Staniukynas iš Chicagos taip sugraudino žmones, kad net kai kurie atšalėliai atsiklaupę verkė, gailėjosi už savo nuodėmes“.

Laikraščio širdis, aišku, yra jo redaktorius. Kun. Kaupas ėmėsi darbo kiek pajėgdamas. Jis matė „Draugo“ ekonomišką skurdą, todėl visai neėmė jam Sąjungos pažadėto atlyginimo. Savo darbe, kaip ir kiekvienas redaktorius, jis su-

tiko visokių sunkumų ir daugelį kartų prašė jį atleisti. Jį ypač graužė visokios intrigos ir šmeižtai. Tai suprasdamas ir atjausdamas kun. Staniukynas viename laiške (1910 m. lapkričio 25 d.) jį taip guodžia: „Mūsų tikslas yra veikti vienybėje. Vienybė tegu bus magnetu, traukiančiu mus į krūvą. Dėl tos idėjos, vienybės, kaip ką ir pakentėti nesibijokim. Gal vienas kitas, o net ir dešimtas pasišventimo nesupras ir neapibrangys, gal pasekmės pasišventimo apsireikš tik veikėjui mirus, ir tik tada gal pas žmones rasis kilnaus darbo pripažinimas, bet už tai, juo mažiau ir juo vėliau atlygys žmonės, juo gausiau ir greičiau atiduos Dievas“ (126 p.).

...Gruodžio 9 d. „Draugas“ padidino savo formatą, bet finansinė jo būklė nepagerėjo ir piniginių „Draugo“ reikalų prižiūrėtojas ne viename laiške, rašytame kun. A. Staniukynui, užsiminė apie galimas „Draugo“ laidotuves. Tačiau kitaip apie tai manė kun. A. Staniukynas: jis nepalaužiamai tikėjo į Dievo pagalbą ir niekad nepamiršo mažojo garstyčių grūdo, iš kurio išauga didelis medis. Chicagoje statydamas vienuolyno kapelionui namus jis juos suplanavo taip, kad tenai būtų vietos ir „Draugui“, ir spaustuvei.

Po trejų metų ėjimo Wilkes Barre 1912 m. liepos 4 d. „Draugas“ persikėlė į Chicagą. Su juo atvyko ir redaktorius kun. A. Kaupas, kuris dėl Pittstono parapijiečių nesutarimo turėjo apleisti savo parapiją. Tai buvo prieš katalikus nusistačiusių, kurie klebonui negalėjo dovanoti už katalikiško laikraščio redagavimą, kurstymai. Chicagoje kun. A. Kaupas buvo atsidėjęs vien „Draugo“ redagavimui ir visuomeniniam darbui, tačiau jo jėgos vis silpo“, – rašo dr. A. Kučas knygoje „Kun. Antanas Staniukynas“, Roma, 1965 m.

Ieškodamas išeities kun. A. Staniukynas pradžioje bandė steigti kapucinų vyrų vienuolyną, kad kapucinai taptų misionieriais, o spauda geriausiai pasitarnauja misijoms. Nepasisekus jis pradėjo organizuoti marijonų vienuolijos šaką Amerikoje. Jo kvietimas buvo vaisingas, ir 1913 m. į Chicagą atvyksta Marijonų vienuolijos atnaujintojas Lietuvoje kun. Jurgis Matulaitis su dviem kitais kunigais – Feliksu Kudirka ir Julijonu Kazaku. Vėliau J. Matulaitis atsiuntė daugiau marijonų, kurie įsikūrę perėmė „Draugą“ – pirmiau administravimą, o vėliau ir visą laikraštį.